

Relax

Křehké jarní vitaminy

Na jaře vykukuje ze záhonů mezi prvními. Kde se rebarbora sklízí při svíčkách a do jakých jídel se hodí?

ČTĚTE
na straně III

SOBOTA 2. KVĚTNA A NEDĚLE 3. KVĚTNA 2020

LIDOVÉ NOVINY

Provozovatel Muzea kutilství Milan Říha ukazuje ručně vyráběný radiomagnetofon, jednu z největších kuriozit, která se zrodila z nedostatku za minulého režimu.

FOTO MAFRA - JAROSLAV ŠNAJDR

MARIE NIČEK
novinářka,
spolupracovnice LN

Proměny českého kutila

Kutilství je rysem české národní identity už od první republiky a v současnosti je **opět na vzestupu**. V plné kráse se předvedlo během koronavirové krize. Dnešní kutilové si ale říkají „makeři“ a jejich výtvoři jdou ruku v ruce s dynamickým 21. stoletím.

Pod slovem „kutil“ si většinou představíme chlapíka, který něco vymýšlí doma v garáži a začal s tím ještě za bývalého režimu, kdy byla domácí tvorba všeho více či méně myslitelného v podstatě nutnost. Za kutilství se toho ovšem dá považovat mnohem více, než by člověka napadlo. Třeba i to, že při vypuknutí pandemie velká část populace oprášila šicí stroje odpočívající desetiletí ve skříních a pustila se do šití roušek. Nedostatek zdravotnických pomůcek vědci a technologičtí nadšenci pohotově vyřešili například také tím, že ochrannou masku vyrobili ze šnorchlu, respirátory vytiskli na 3D tiskárně a světlo světa spatřil robot „Pipeřák“, který zdravotníkům pomáhá při testování pacientů.

Místo v dílně

Nad vynalézavostí Čechů žasl velký kus světa a posloužila jako inspirace, jak si v krizi poradit. I proto byly ještě během karantény v tuzemsku jako první otevřeny hobbymarkety, aby se lidé lidé v náročné a stresující době mohli odreagovat v dílně nebo na zahrádce. Kutilství je nám zkrátka vlastní, přesto je oprádivější. Tím nejčastějším je domněnka, že z nás národ všemohoucí udělal socialistický režim, kdy mnoho věcí nebylo k sehnání, a tak se vyráběly svépomocí. Fenomén ale ve skutečnosti do Evropy dorazil mnohem dříve, a to ze Spojených států. „Na přelomu 19. a 20. století se v americké společnosti výrazně proměnil způsob práce, vznikl volný čas, a v důsledku emancipace žen se rozvolnily i do té doby vytyčené genderové role,“ uvádí Petr Gibas, který se tématu kutilství věnuje v rámci výzkumu Sociologického ústavu Akademie

věd České republiky. Ženy začaly chodit do práce a muži trávili více času doma. Své místo si našli v domácí dílně a svými výtvoři přispívali k chodu domácnosti.

Slavný pojem „zlaté české ručičky“ se do historie zapsal také ještě před příchodem komunismu. Odkazuje na povité řemeslo a výrobky vysoké kvality, které společnosti kralovaly za první republiky.

Kutilství jako rys kulturní identity ale Čechům připsal až Přemek Podlaha, který se stal celebritou díky svému pořadu Receptář. Československá televize ho vysílala od roku 1987 a rady Podlaha poskytoval až do roku 2014, kdy po těžké nemoci zemřel. „Přemek Podlaha zanechal v české kultuře hlubokou stopu, udělal bravurní mediální tah,“ hodnotí Gibas. „Na základě žité lidské zkušenosti vytvořil značku Receptáře, pod níž shromáždil virtuální komunitu lidí, kteří mezi sebou sdíleli své vý-

Výroba roušek ohalila, jak velké množství domácností je vybaveno šicími stroji FOTO MAFRA

tvory a zkušenosti,“ popisuje Gibas fenomén, za nímž stojí dvorní rádcové kutilů, který sám ve skutečnosti kutil ani nebyl.

Smysluplné hobby

V průběhu času se kutilství měnilo. „Při listování sborníky ze 70. let si uvědomíte, co všechno tehdy nebylo dostupné,“ říká Milan Ježek, šéfredaktor magazínu *Udělej si sám*, který letos slaví padesátileté výročí, a v jehož prvních vydáních jsou k nalezení návody na výrobu lustrů, žehlicí desky, dětského kočárku nebo třeba plachetnice. „Na trhu prakticky neexistovala žádná nabídka na dílenské stroje a říkalo se, že když vyšlo nové číslo s návodem třeba na cirkulárku, ve fabrikách rázem zmizely patřičné železné profily,“ vypráví Ježek.

Někteří si stále ještě předmět raději vyrobí nebo opraví sami, protože je to pro

ně možnost, jak ušetřit, dnes je ale kutilství převážně koníček. V době, kdy si je možné cokoli zakoupit, lidé vlastníma rukama tvoří pro radost. I na to trh pohotově zareagoval a gigantické hobbymarkety oplývají nejrůznějšími nástroji a pomůckami, jimiž můžou kutilové obohatit svoji dílnu, která svým vybavením mnohdy předčí profesionální řemeslníky.

„Kutění bývá do určité míry nutnost, vždycky je ale za ním puzení vytvářet něco, co je pro člověka nebo jeho okolí smysluplné,“ uvádí Gibas. „Z výzkumu vyplynulo, že kutilství má i morální rámeček a práce, ať už člověk dělá cokoli, je vnímaná jako hodnota,“ všímá si. Kutění může mít pozitivní dopad i na mezilidské vztahy, například v rodině, když ozdobí nebo přispěje v domácnosti či při sousedské výpomoci.

„Znají mě na celém Chomutovsku a díky tomu mám desítky dobrých známých,“ pochvaluje si Roland Hanka, který je vyučeným strojním zámečnickem a ve volném čase si kutí už skoro pětadesát let. S rozbitou sekačkou nebo motorovou pilou se za ním do Poláků sjíždějí lidé ze širokého okolí. Vědí, že dokáže opravit cokoli. „Nic za to nechci, dělám to rád a za odměnu dostanu třeba domácí slivovici nebo zajdeme na pivo,“ vypráví Hanka. Kutilství propadlo už jako malý kluk a co může, vyrobí si sám. Jeho sídlo ve vesnici jde podle nápaditých dřevěných dekorací na zahradě nebo vlastnoručně postavenému plotu rozpoznat už zdaleka. „Jsem zkrátka člověk, co se do všeho plete a všechno musí vyzkoušet, už jsem se s tím narodil,“ směje se zapálený kutil.

Zatímco pan Hanka zapadá do škatulky typického kutila, kutilství má mnoho podob. „Nejde přesně říct, jaký výtvar lze považovat za výsledek kutilství, a jaký už ne,“ hodnotí Gibas. „Je to disciplína, která propustuje mnoho rovin každodenního života, který je individuální a není jasně vymezený.“

Pokračování na straně II

Proměny kutilů

Dokončení ze strany I

Jediným kritériem pravděpodobně je, že předměty jsou vyrobené nezištně a svěpomocí. Je až k neuvěření, co všechno lidé dokážou vlastníma rukama vytvořit. V Muzeu kutilství v Polné na Vysočině zdokumentovali například ručně sestrojený motocykl, sekačku na trávu, fotoaparát, gramofon, hudební nástroje i rychlovarnou konvici. Na práci kutilů jde běžně narazit při procházce městem, nejčastěji jsou k vidění krmítka pro ptáky, řadí se k nim ale i předměty, kterými jejich autoři na venek nechlubí - třeba erotické pomůcky nebo zbraně.

Kutilky a holky s bruskou

Kutilství se věnují všechny vrstvy populace. Čtenářům magazínu *Udělej si sám* je v průměru čtyřiačtyřicet let, mladší ročníky převládají nad staršími, a skoro třetinu tvoří ženy. Slovo kutilka v češtině sice existuje, ale nepoužívá se, a kutilství bývá považováno za mužskou aktivitu. Ženám se obvykle přisuzují ruční práce. „Pro čtenářky máme postupy na dekorace do bytu nebo zahrady, oblíbené jsou rady na patinování nábytku nebo květináčů na terasu,“ vyjmenovává Ježek.

Zažitý stereotyp boří zakladatelky projektu *Z pokoje do pokoje*, za nímž stojí, jak se píše na webových stránkách, „tři děvčata, která milují starý nábytek a nebojí se vzít brusku do ruky.“ Oprýskaný nábytek z půdy přeměňují v kousky, které se stávají chloubou interiéru, pořádají kurzy pro veřejnost a v pražském Karlíně provozují i sdílenou dílnu. Těch po republice funguje už několik, a to převážně ve větších městech, kde lidé nemají pro kutění vlastní prostory. Do sdílené dílny si může každý přijít něco opravit nebo uskutečnit vlastní projekt a využít poskytnuté nářadí. Cena se odvíjí od toho, kolik času tam stráví. „Renovace nábytku nebo čalounění, při kterých jde hlavně o design a vzhled věci, lákají spíše ženy, zatímco muži si raději vyrobí něco sami od začátku a více je zajímaví technické věci spojené s truhlářstvím,“ popisuje jedna ze spoluzakladatelek Barbora Kocandová. Nežádka k nim zavítá i pár, pro něž je kutění aktivita, kterou mohou dělat společně, a dokáže zabavit i děti, kterým se nabyté dovednosti budou hodit do života.

„Bylo mi vyhozeného, opuštěného, starého nábytku líto,“ vypráví další spoluzakladatelka Tereza Korbelová, co jí k renovování přivedlo. „Mým prvním projektem bylo houpací křeslo TON, které jsem na zádech od vlekla od popelnice do strašného kopce až domů a posléze ho amatérsky obrousila a přečalounila,“ vzpomíná. Projekt *Z pokoje do pokoje* je typickým příkladem, jak ke kutilství přistupuje mla-

dá generace. Petr Gibas prováděl výzkum v metropoli i v regionech a zaznamenal značné rozdíly. Na venkově lidé častěji něco tvoří z ekonomické nutnosti nebo proto, že je po generace zvykem v rodině, ve velkoměstech převládají jiné důvody. „Kutilství má i svou ideovou rovinu, kdy se lidé vymezují proti kapitalismu, nechťjí plýtvat a zastávají udržitelný způsob života,“ všímá si akademik.

Mnoho produktů je dnes záměrně vyrobeno tak, aby se v určité časové době porouchaly a zákazník si musel pořídit nový. V západních zemích proto běží kampaň *Právo na opravu*, kdy se lidé snaží opravovat a udržovat při životě staré věci. Na tomto principu funguje takzvaná upcyclingace - cílem je vytvořit předmět vyšší kvality, než byl ten původní. Tak vzniká například designová móda, šperky nebo dekorace do interiéru. Se záměrem staré věci zachránit se zrodil i projekt *Opravná*, který sdružuje profesionální i amatérské řemeslníky po celé republice. Spotřebitel si může vyhledat opraváře ve svém okolí nebo podá zakázku a opraváři se přihlásí s nabídkou. „České kutilství je opět na vzestupu,“ všímá si na základě čtenářského ohlasu Ježek a dodává: „Tradičních a schopných řemeslníků ubývá, a tak z domácích kutilů vznikají nové profese, které těží z rostoucího množství nešikovných a pohodlných spoluobčanů. Je to třeba hodinový manžel.“

Toužíme po výsledku

Současné kutilství má dvě podoby. Popisuje se na něm dnešní životní styl. Lidé, kteří tráví většinu pracovního dne za počítačem, ve volném čase vyhledávají manuální činnost. „Bývají frustrováni, že nevidí fyzický výsledek své práce, a proto se chtějí věnovat něčemu, kdy jim pod rukama vzniká něco hmatatelného,“ vysvětluje si zájem o kurzy Korbelová. Kromě toho je to i způsob relaxace, při níž lidé zapojí svou kreativitu.

Kutilství ovšem zároveň drží krok s dobou a stále častěji se přesouvá i do virtuálního prostoru. Namísto lidských rukou pak práci vykonávají počítače nebo 3D tiskárny a kutilem může být i počítačový geek, který si svůj výtvar naprogramuje. Moderní tvůrci by se ale pravděpodobně neoznačili za kutily a zvolili by dnes populárnější anglické termíny jako „maker“ nebo DIY - „do-it-yourself“ neboli „udělej si sám“. Svě nápady představují na velkolepých veletrzích, z nichž se jeden by se měl v červnu konat i v Praze, a vystavená díla připomínají spíše vynálezy. „My se pohybuje stále trochu v minulosti, ale zdá se, že představa samotáře, který s láskou opracovává dřevo pilkou, je už poněkud zromantizovaná,“ směje se Kocandová.

Doma vyrobený malotraktor, vpravo guru kutilů Pěemek Podlaha, který sám nekutil FOTO MAFRA

Zakladatelky projektu *Z pokoje do pokoje* umožňují lidem kutit ve sdílených dílnách FOTO MAFRA